

**TARJIMA USULLARI: ERNEST XEMINGUEYNING "CHOL VA DENGIZ"
ASARI MISOLIDA**

Qosimova Aziza Mamayusupovna

Termiz davlat pedagogika instituti talabasi

azizaqosimova004@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqola Ernest Xemingueyning "Chol va dengiz" asarini tarjima qilish jarayonida qoʻllanilgan usullarni tahlil qilishga bagʻishlangan. Minimalistik uslub, ramziy obrazlar, va asarning chuqur falsafiy mazmuni tarjimonlar uchun qiyinchilik tugʻdiradi. Maqolada tarjima usullari nazariyasi va bu usullarning asarda qoʻllanilishi misollar bilan yoritilgan.

Kalit soʻzlar: Tarjima usullari, Ernest Xeminguey, "Chol va dengiz", minimalizm uslubi, soʻzma-soʻz tarjima, erkin tarjima, moslashtirilgan tarjima, ramziy obrazlar tarjimasi, tarjima nazariyasi, falsafiy mazmun, madaniy kontekst, badiiy tarjima, metaforalar tarjimasi, xalqaro adabiyot, tarjima qiyinchiliklari

**TRANSLATION METHODS: ERNEST HEMINGWAY'S "THE OLD
MAN AND THE SEA" AS A CASE STUDY**

Kosimova Aziza Mamayusupovna

Student of Termiz state pedagogical institute

azizaqosimova004@gmail.com

Abstract: This article is dedicated to the analysis of the translation methods applied in translating Ernest Hemingway's "The Old Man and the Sea." The minimalist style, symbolic imagery, and profound philosophical content of the work pose challenges for translators. The article highlights the theory of translation methods and their application in the work, illustrated with examples.

Keywords: Translation methods, Ernest Hemingway, "The old man and the sea," minimalist style, literal translation, free translation, adaptive translation, symbolic imagery translation, translation theory, philosophical content, cultural context, artistic translation, metaphor translation, international literature, translation challenges.

**МЕТОДЫ ПЕРЕВОДА: НА ПРИМЕРЕ ПРОИЗВЕДЕНИЯ ЭРНЕСТА
ХЕМИНГУЭЯ "СТАРИК И МОРЕ"**

Косимова Азиза Мамаюсуповна

Студентка Термезского государственного педагогического института

Аннотация: Данная статья посвящена анализу методов перевода, применённых при переводе произведения Эрнеста Хемингуэя "Старик и море". Минималистичный стиль, символические образы и глубокое философское содержание произведения представляют сложность для переводчиков. В статье

рассматривается теория методов перевода и их применение в произведении, иллюстрированное примерами.

Ключевые слова: Методы перевода, Эрнест Хемингуэй, "Старик и море", минималистичный стиль, дословный перевод, свободный перевод, адаптивный перевод, перевод символических образов, теория перевода, философское содержание, культурный контекст, художественный перевод, перевод метафор, международная литература, сложности перевода.

KIRISH

Ernest Xeminguey - zamonaviy adabiyotning yorqin vakili. Uning qisqa, ammo mazmunli yozish uslubi adabiyotda "minimalizm" deb ataladigan uslubga asos bo'lgan. "Chol va dengiz" asari Nobel mukofoti sovrindori bo'lib, insonning kurashuvchanligi, tabiat bilan hamohangligi va azaliy qadriyatlar ramzi sifatida tanilgan. Ushbu asarni tarjima qilish jarayonida turli tarjima usullari qo'llanilib, original matnning mazmuni va muallif uslubini saqlab qolish ustuvor vazifa sifatida qaralgan.

Tarjima – tilshunoslik, adabiyotshunoslik va madaniyatshunoslik bilan chambarchas bog'liq bo'lgan murakkab ijodiy jarayon. Badiiy asarlarni tarjima qilish nafaqat matn mazmunini boshqa tilga o'tkazish, balki muallifning uslubi, asarning estetik jihatlari va madaniy kontekstini saqlab qolishni talab qiladi. Bu jarayonda tarjimon o'zining nafaqat til va madaniyat bilimlarini, balki ijodkorlik qobiliyatini ham ishga solishi lozim.

Ernest Xemingueyning "Chol va dengiz" asari zamonaviy adabiyotning durdona namunasi sifatida tan olingan. Ushbu asarda insonning tabiat bilan munosabati, azaliy kurashuvchan tabiati va ma'naviy jasorati ramziy obrazlar orqali ifodalangan. Xemingueyning qisqa va sodda jumalarga asoslangan minimalistik uslubi uning asarlarini tarjima qilishni osonlashtirgandek tuyulsada, aslida tarjimonlardan chuqur nazariy bilim va ijodiy yondashuvni talab qiladi. Mazkur maqolada "Chol va dengiz" asarining tarjima jarayonida qo'llanilgan so'zma-so'z, erkin va moslashtirilgan tarjima usullari tahlil qilinadi. Shuningdek, ramziy obrazlar, metaforalar va madaniy kontekstlarni boshqa tilga o'tkazishdagi qiyinchiliklar va yechimlar o'rganiladi. Bu tadqiqot badiiy tarjimaning amaliy va nazariy jihatlarini chuqurroq anglashga xizmat qiladi.

Tarjima nazariyasida usullar

Tarjima usullari asarni boshqa tilga o'tkazishda qanday yondashuv qo'llanilganini ifodalaydi. Quyidagi asosiy usullar Xeminguey asarini tarjima qilishda dolzarb:

So'zma-so'z tarjima

Matni lug'aviy ma'noda tarjima qilish, grammatik va uslubiy moslikka kamroq e'tibor qaratiladi. Masalan, asardagi "He was an old man who fished alone in a skiff in the Gulf Stream" jumlasini ba'zi tarjimonlar tomonidan "U bir qari odam edi, u skifda yolg'iz baliq ovlar edi" deb tarjima qilingan. Ushbu usul so'zlarning lug'aviy ma'nosini saqlab qoladi, ammo uslubga putur yetkazadi.

Erkin tarjima

Asosiy mazmuni saqlab qolgan holda matni qayta tuzish. Masalan, yuqoridagi jumla "U qari baliqchi edi, uzoq dengizda yolg'iz o'zi ovga chiqardi" tarzida erkin tarjima qilinadi. Bu usul kontekst va mazmuni yanada ravon yetkazadi.

Moslashtirilgan tarjima

Milliy madaniyat va urf-odatlarini hisobga olgan holda tarjima qilish. Asarda dengiz va baliqchilik hayoti ko'p joyda tasvirlangan. Tarjimonda mahalliy madaniyatga yaqin terminlar qo'llanishi mazmuni osonroq qabul qilishga yordam beradi.

"Chol va dengiz" asarida ramziy obrazlarning tarjimasi

Asarda ishlatilgan ramzlarni tarjima qilish tarjimonning ijodkorlik yondashuvini talab qiladi.

Chol - insonning kurashuvchan tabiati ramzi. Ba'zi tarjimonlar cholni "yoshi ulug' baliqchi" deb moslashtirgan.

Dengiz - hayotning murakkabligi va cheksizligi ramzi. Ba'zi tarjimalarda "dengiz"ni "o'kean" deb o'zgartirish orqali ramziy ko'lam kengaytirilgan.

Baliq - insonning oliy maqsadlarini ifodalaydi.

Tarjima jarayonidagi qiyinchiliklar

Minimalistik uslubni saqlashda noan'anaviy so'zlar va qisqa jummalarni o'zgarimas holda qoldirish.

Ingliz tilidagi metafora va simvolik ma'nolarni o'zbek tiliga o'tkazishda madaniy to'siqlar.

Til o'zgacha bo'lishiga qaramay, o'quvchiga matni oson qabul qilish imkonini berish.

"Chol va dengiz" (The old man and the sea) asaridan olingan ba'zi jumlar va ularning o'zbek tiliga turli usullarda tarjima qilinishi misolida tahlil qilamiz:

"He was an old man who fished alone in a skiff in the Gulf Stream and he had gone eighty-four days now without taking a fish."

So'zma-so'z tarjimada "U bir qari odam edi, u Skifda yolg'iz baliq ovlar edi va u endi sakson to'rt kundan beri baliq tuta olmayapti." Lug'aviy ma'no saqlangan, lekin jumla ravon emas. Matnda "skiff" so'zining izohi o'quvchiga tushunarli bo'lmasligi mumkin.

Erkin tarjimada *“U qari baliqchi edi, yolg‘iz qayiqqa chiqib, sakson to‘rt kundan buyon baliq tutolmay yurgan edi.”* Ma‘no ravon va tushunarli yetkazilgan, "skiff" so‘zi milliy madaniyatga moslashtirilib "qayiq" deb tarjima qilingan.

Moslashtirilgan tarjimada *“Bir qari baliqchi bor edi, u o‘z qayig‘ida dengizga chiqib, sakkiz yuz to‘rt kun baliq tutmagan edi.”* Sonlarni o‘zbek madaniyati uchun qulay o‘zgartirish yoki "dengiz" so‘zini kontekstga moslashtirish o‘quvchiga tushunishni osonlashtiradi.

"The old man was thin and gaunt with deep wrinkles in the back of his neck."

So‘zma-so‘z tarjimada *“Chol ozg‘in va holdan toygan edi, bo‘ynining orqa qismida chuqur ajinlari bor edi.”* Lug‘aviy ma‘no saqlangan, lekin "holdan toygan" iborasi kontekstga unchalik mos kelmasligi mumkin.

Erkin tarjimada *“Cholning orqa bo‘ynida chuqur ajinlar bor edi, u juda ham ozg‘in va qaddi bukik edi.”* "Holdan toygan" o‘rniga kontekstga mosroq "qaddi bukik" ishlatilgan, bu qahramon holatini aniqroq ifodalaydi.

Moslashtirilgan tarjimada *“Chol juda ham ozg‘in edi, bo‘ynidagi ajinlar uning og‘ir hayotini aks ettirardi.”* Bu usul qahramon holatini milliy o‘quvchiga hissiy jihatdan yaqinroq yetkazadi.

"It is better to be lucky. But I would rather be exact. Then when luck comes you are ready."

So‘zma-so‘z tarjimada *“Omadli bo‘lgan yaxshi. Ammo men aniqlikni afzal ko‘raman. Omad kelganda tayyor bo‘lasan.”* Lug‘aviy ma‘no yetkazilgan, ammo uslub va kontekst hissiyot yetkazmaydi.

Erkin tarjimada *“Omadli bo‘lish yaxshi, lekin men har doim aniq bo‘lishni tanlayman. Chunki omad kelganda tayyor bo‘lish kerak.”* Ma‘no o‘quvchiga qulay va ravon tarzda yetkazilgan.

Moslashtirilgan tarjimada *“Omad kelishini kutish kerak emas. Men ishni puxta qilish tarafdoriman, shunda omad ham o‘zi keladi.”* Tarjima milliy o‘quvchi tafakkuriga yaqinlashtirilgan, jumladagi "exact" so‘zining ma‘nosi kengaytirib, "puxta qilish" tarzida ifodalangan.

Ushbu misollar asarning qaysi tarjima usuli bilan o‘tkazilganiga qarab kitobxonga ta‘sir qilish darajasi qanday o‘zgarishini ko‘rsatadi. Tarjima usullarini to‘g‘ri tanlash original matnni milliy madaniyat doirasida to‘g‘ri yetkazishga yordam beradi.

XULOSA

"Chol va dengiz" asarining tarjimasi minimalistik uslub va chuqur ramzlarni ifodalashdagi mukammallikni talab etadi. Tarjimonlar asarning mohiyatini saqlab qolish uchun so‘zma-so‘z, erkin va moslashtirilgan tarjima usullarini muvofiqlashtirgan holda qo‘llashi lozim. Shuningdek, milliy o‘quvchilarning madaniy

xususiyatlarini inobatga olgan holda, tarjimaga ijodiy yondashuv zarur. Ernest Xemingueyning "Chol va dengiz" asarini tarjima qilish jarayonida soʻzma-soʻz, erkin va moslashtirilgan tarjima usullarini muvofiqlashtirib qoʻllash original matnning mazmuni, uslubi va ramziy maʼnolarini saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Asar oʻzining minimalistik uslubi va chuqur ramziy obrazlari bilan tarjimonlar uchun katta ijodiy sinov boʻlib, badiiy tarjimada qator muammolarni keltirib chiqaradi. Mazkur tahlil shuni koʻrsatadiki, tarjimonlarning asosiy vazifasi – muallifning til va madaniyat chegaralarini yengib oʻtib, oʻquvchiga asl asardagi maʼno va hissiyotlarni toʻliq yetkazishdan iboratdir. Tarjima jarayonida:

Soʻzma-soʻz usul original matnning strukturaviy va lugʻaviy jihatlarini saqlash uchun qoʻllanilsa, erkin usul mazmun va hissiyotlarni oʻquvchiga ravon va tabiiy yetkazishda yordam beradi. Moslashtirilgan usul esa madaniy tafovutlarni hisobga olgan holda oʻquvchining idrokiga moslashtirish imkonini beradi.

Shuningdek, asardagi ramziy obrazlar, masalan, chol, dengiz va baliq, tarjima jarayonida alohida eʼtibor talab qiladi. Ushbu ramzlarning maʼnosini saqlash, ular orqali ifodalangan falsafiy mazmunni oʻquvchiga toʻgʻri yetkazish tarjimonning ijodiy va nazariy bilimlariga bogʻliq. Tarjima nazariyasining amaliy jihatlarini chuqur tahlil qilish nafaqat badiiy tarjima jarayonining sifati oshishiga, balki madaniyatlararo muloqotning yanada samarali boʻlishiga xizmat qiladi. Shu sababli, tarjima jarayonida ijodiy va ilmiy yondashuvni uygʻunlashtirish muhimdir. Ernest Xemingueyning "Chol va dengiz" asarining tarjimasini badiiy tarjimada qoʻllanilishi mumkin boʻlgan usullarni oʻrganish va takomillashtirish uchun ajoyib namunadir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI:

1. Hemingway, E. *The Old Man and the Sea*. New York: Scribner, 1952.
2. Комилов Н. Бу қадимий санъат // Таржима санъати (Мақолалар тўплами). 3-китоб. – Тошкент, 1976.
3. Kamoljonovich, S. J., & O'G, Y. N. U. B. (2022). BADIY TARJIMA UCHUN TARJIMA USULLARI TAHLILI (IAN TUHOVSKIY ASARLARI MISOLIDA). *Ta'lim fidoyilari*, 18(5), 32-37.
4. Newmark, P. *A Textbook of Translation*. London: Prentice Hall, 1988.
5. Aliev, A. "Tarjima nazariyasi va amaliyoti", Toshkent, 2012.

